

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ

Мартиненко Н. В.,

*аспірант кафедри соціальної та гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Здійснено теоретичний аналіз моделей і на їх основі зроблено класифікацію пенсійних систем, розглянуто теоретичні підходи до їх дослідження, що дозволило отримати певні орієнтири в розробці основних напрямів розвитку пенсійної системи сучасної держави.

Ключові слова: модель стійкої національної пенсійної системи, класифікація пенсійних систем, реформування пенсійних систем.

Martynenko N. V.,

*Postgraduate Student of Social and Humanitarian Policy Department,
KRIPA NAPA, Kharkiv*

THEORETICAL FRAMEWORK FOR NATIONAL PENSION SYSTEMS FORMATION AND DEVELOPMENT

A theoretical analysis of models is conducted, based on which a classification of pension systems is created; a review of theoretical approaches to their research is made, providing certain reference points for elaboration of the main lines of development of a pension system for a modern state.

Key words: model of stable national pension system, classification of pension systems, reform of pension systems.

Постановка проблеми. Багато держав активно реформують національні пенсійні системи. До причин, що викликають необхідність реформування пенсійних систем, можна віднести зниження темпів економічного розвитку, зростання витрат на пенсійне забезпечення, демографічний стан, зміни в соціальній структурі та ін.

Модель стійкої національної пенсійної системи є результатом аналізу і синтезу кращого світового досвіду у вирішенні проблеми збалансованості, а її розвиток завжди пов'язаний з узгодженістю економічних інтересів основних учасників з приводу акумулювання, перерозподілу та використання страхових внесків. Пенсійні реформи мають на меті створення механізму, що адекватно і своєчасно реагуватиме на економічні, демографічні, соціальні та інші проблеми, які перешкоджають нормальному функціонуванню пенсійної системи.

Результати теоретичного аналізу моделей та класифікації пенсійних систем, наукових підходів до їх дослідження можуть дати певні орієнтири в розробці основних напрямів розвитку пенсійної системи сучасної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку пенсійних систем присвячено дослідження з урахуванням теорії устрою держави добробуту (Welfare Regime Theory) таких учених, як: Г. Еспінг-Андерсен [18], М. Кастельс [1], Y. M. Kim (2005) [20] та ін. Характеристику пенсійних систем за моделями Бісмарка та Беверіджа проводять Г. Бонолі [15], Дж. Майлз і П. Пирсон [21]. З позиції макроекономіки, мікроекономіки та політичної економії, з застосуванням методів економіко-математичного моделювання фінансову організацію пенсійних систем та їх розвиток аналізують Всесвітній банк [12], N. Barr, P. Diamond [13; 17], D. Bloom і R. McKinnon [14], A. Borsch-Supan [16], B. A. May [3], J. Stiglitz [22], R. Holzmann [19], E. Vogel [23], M. Wong [24].

© Мартиненко Н. В., 2018

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз моделей, на підставі чого зробити класифікацію видів пенсійних систем, провести огляд теоретичних підходів до їх дослідження з метою визначення орієнтирів у розробці основних напрямів розвитку пенсійної системи сучасної держави.

Виклад основного матеріалу. У розвинених економіках держава вважає одним з найголовніших завдань турботу про благополуччя громадян похилого віку. Основна мета діяльності держави як суспільного суб'єкта полягає в задоволенні публічних потреб. Державне втручання дозволяє істотно знизити рівень бідності в літньому віці, пов'язаний з тим, що люди в молодому і середньому віці не завжди враховують ризики старості. Саме тому пенсійна система є необхідним інститутом розвиненої держави, а її устрою і функціонуванню приділяється стільки уваги.

Моделі пенсійних систем визначаються комбінацією інститутів пенсійного забезпечення, що формуються внаслідок поєднання різних видів, форм та методів його фінансування. Створення певної моделі пенсійної системи, як правило, більшою мірою є прерогативою держави.

Державне пенсійне забезпечення фінансується бюджетним або податковим методом. Це поняття згадується для осіб, щодо яких інші інститути пенсійного забезпечення з тих чи інших причин виявилися недоступними або малоефективними. Обов'язкове пенсійне страхування базується на розподільному або накопичувальному механізмі фінансування. Даний інститут набув широкого поширення в індустріальних і постіндустріальних суспільствах. За допомогою колективних форм страхування соціальних ризиків він дозволяє зберегти життєвий рівень, досягнутий в працездатному періоді.

Добровільне пенсійне забезпечення фінансується за рахунок добровільних внесків роботодавців і працівників, базується на накопичувальному механізмі фінансування виплати пенсій, а також коштів регіональних і місцевих бюджетів.

Сьогодні більшість країн використовують різні комбінації кожного з перерахованих інститутів пенсійного забезпечення, що формує різні типи фінансування пенсійної системи. Представимо різні види пенсійних систем з метою аналізу траєкторій їх реформування, модернізації та розвитку.

Деякі дослідники, зокрема Г. Бонолі, Дж. Майлз і П. Пірсон [15; 21] в ході аналізу пенсійних реформ в різних країнах пропонують класифікувати пенсійні системи на основі дихотомії Бісмарка-Беверіджа, спираючись на інституціональні відмінності. Зважаючи на коло охопленого пенсійним забезпеченням населення, умови, необхідні для отримання пенсії, принципи і джерела фінансування пенсійних виплат можна провести найбільш загальну класифікацію пенсійних систем та виділити дві основні моделі: універсальна і страхова. Саме моделі О. Бісмарка і У. Беверіджа виступають наочним втіленням різної ролі держави в пенсійному забезпеченні у світовій практиці. Роль держави мінімізується в першій з названих моделей і максимально збільшується у другій.

Рівень гарантій лежить в основі базових принципів континентальної моделі О. Бісмарка (Німеччина). У даній моделі визначальну роль відіграє інститут обов'язкового соціального пенсійного страхування, який заснований на максимальному врахуванні в системі правового регулювання пенсійного забезпечення природи трудових відносин. Для континентальної моделі характерна висока ступінь участі застрахованої особи в фінансуванні системи: страхове навантаження розподіляється між працівником і роботодавцем на паритетних засадах (Німеччина), або на меншій, але значній участі застрахо-

ваної особи у фінансуванні (Австрія, Бельгія, Італія, Франція). Це стимулює відповідальність застрахованої особи за свою пенсію, сприяє високому рівню збирання страхових внесків, встановлює залежність розмірів пенсії від заробітної плати, страхових платежів і тривалості страхового стажу.

Універсальна модель заснована переважно на бюджетному або податковому механізмі. В. Беверідж у своїх дослідженнях приділяв значну увагу демографічному аспекту соціального забезпечення та дійшов висновку про подальше зростання частки людей пенсійного віку та поступове зменшення рівня народжуваності, що призводить до скорочення чисельності населення. Учений запропонував підвищити роль держави в соціальному захисті та вважав, що саме держава повинна визначати ставки страхових внесків та розміри виплат. Недоліком універсальної пенсійної системи Беверіджа є досить низький рівень пенсійних виплат. Пенсійні системи, побудовані за моделлю Беверіджа, характерні для Великобританії, Ірландії, Швейцарії, Нідерландів.

Таблиця 1
Характеристики пенсійних систем по моделям Бісмарка та Беверіджа

<i>Страхова модель О. Бісмарка (континентальна)</i>		<i>Універсальна модель В. Беверіджа (англосаксонська)</i>	
<i>Соціальне страхування</i>		<i>Двох-, трьохрівнева система соціального страхування та державних гарантій</i>	
Обов'язкове соціальне пенсійне страхування: – основна мета – заміщення заробітної плати на 60-70 % її величини; – паритетні умови страхового навантаження або значна участь застрахованої особи у фінансуванні системи	Добровільне додаткове пенсійне страхування працівників підприємств, що має на меті підвищення розміру пенсії і закріплення на цій підставі кваліфікованих працівників	Гарантований розмір пенсії, орієнтований на прожитковий мінімум	Додаткове професійне пенсійне страхування: обов'язкове професійне страхування; факультативно-обов'язкове професійне страхування
Коефіцієнт заміщення 60-70 %	Коефіцієнт заміщення 10-20 %	Коефіцієнт заміщення 18-20 %	Коефіцієнт заміщення 35-45 %
Необхідні умови функціонування: – ефективне регулювання заробітної плати – облік професійної специфіки трудової діяльності.	Необхідні умови функціонування: – наявність згоди роботодавця – закріплення умов страхування в тарифних угодах.	Необхідні умови функціонування: – висока питома вага заробітної плати в ВВП (55% ВВП) – державна безкоштовна охорона здоров'я; – активна державна політика на ринку праці Сукупний коефіцієнт заміщення 50-60 %.	

Складено автором за [5]

Аналізуючи основні класифікаційні ознаки, наведені у табл. 1, можна констатувати, що такий поділ є досить умовним, так як в чистому вигляді жодна з пенсійних систем не може бути віднесена ні до моделі Бісмарка ні до моделі Беверіджа. У результаті довгострокових реформ в різних країнах, інституціональні відмінності між ними стають менш чіткими, сьогодні в світі вже не зустрічається в автентичному вигляді жодна з класичних моделей пен-

сійного забезпечення, в їх розвитку спостерігаються тенденції комбінаторики, поєднання і об'єднання підходів.

Широко відомий ряд класифікацій, що охоплюють державну соціальну сферу цілком і пенсійне забезпечення як її складову з урахуванням безлічі факторів, що визначають їх функціонування: рівня розвитку економіки, структур громадянського суспільства, пенсійного законодавства, історико-культурних традицій та інших. Наприклад, поділ на неоліберальну (англо-американську або англосаксонську), консервативно-корпоративістську (франко-німецьку) і соціал-демократичну (скандинавську) моделі [6].

Зважаючи на історичні факти, Г. Еспінг-Андерсен проводить систематизацію режимів державного добробуту та виділяє три типи його забезпечення на Заході: ліберальний – характерний для англосаксонських країн, при якому на частку індивіда і ринку залишається все, крім необхідного мінімуму; консервативний (корпоративний) – характерний для більшості країн Західної Європи, в яких державний добробут зріс з патерналізму, зберігши статусні професійні відмінності; соціал-демократичний – характерний для скандинавських країн, заснований на загальній рівності і декомодифікації праці [18].

Для англосаксонської моделі, заснованої на неоліберальній доктрині, характерна націленість на підтримку вразливих верств суспільства, тут державне втручання зводиться до встановлення базових невисоких тарифних ставок пенсійного страхування. Неоліберальна модель орієнтована на ринковий розподіл доходів при мінімальній втручанні держави в їх регулювання та властива для демократичних систем з обмеженням ролі держави в економічному житті. Успішність даної моделі в тому, що мотивується трудова активність, відповідальність за себе і сім'ю, розвиток різноманітних недержавних форм соціального страхування та соціальної підтримки зусиллями некомерційних організацій, розвинені громадські організації, що захищають інтереси, в тому числі соціальні, різних громадських груп. В англосаксонській моделі критерій ефективності у вирішенні питань розподілу доходів відіграє вирішальну роль.

Для європейської (консервативно-корпоративістської) моделі відмінною рисою є постійне і безперервне сприяння професійним об'єднанням роботодавців і працівників в питаннях соціального страхування. Франко-німецька модель, заснована на ордоліберальних принципах, в яких визнається необхідність державного перерозподілу з метою згладжування економічної та соціальної нерівності до рівня, що не порушує основу соціального ринкового господарства – ринковий механізм. У питаннях розподілу доходів держава підтримує, гарантує і захищає за допомогою норм, законів та інститутів ефективну роботу ринкового механізму, створюючи при цьому умови для зростання добробуту всіх соціальних груп. Держава повинна забезпечувати кожній людині економічну і соціальну безпеку, тобто зобов'язана створювати умови, при яких всі, хто може, забезпечують себе самі. У той же час держава допомагає тим, хто не в змозі подбати про себе. В обов'язковому соціальному страхуванні беруть участь працівники і роботодавці. Малозабезпечені і непрацевдатні отримують допомогу у вигляді державних соціальних виплат та за рахунок муніципальних, благодійних, релігійних організацій. Головним завданням держави є ефективне використання соціальних інвестицій, важливою є еволюція розвитку соціально-економічної системи як в інтересах економічного зростання, так і в інтересах соціальної політики. В основі соціальної політики країн з подібною соціальною системою лежить поєднання свободи і порядку, економічної ефективності та соціальної справедливості в соціально-економічній системі.

У скандинавській моделі ринок є системою, що самоорганізується, в якій держава виступає лише одним з господарюючих суб'єктів, ринок і демократія органічно поєднуються з державними соціальними гарантіями, джерелами яких є високі ставки податків на підприємницький дохід. Право на соціальні пільги мають всі громадяни незалежно від рівня доходів і трудового вкладу. Для даної моделі характерна незначна ієрархія заробітних плат, велике податкове навантаження і прогресивний прибутковий податок, який призводить до вирівнювання доходів, одержуваних в якості заробітної плати, ще до отримання соціальних трансфертів. Політика в сфері перерозподілу носить егалітарний характер, соціальні цілі мають пріоритет над економічними. Зазначена модель соціальної політики забезпечує високу соціальну захищеність і стійку соціальну стабільність, але призводить до зниження трудової активності та соціальної відповідальності людини, оскільки вигідніше отримувати допомогу по безробіттю, ніж виконувати низькооплачувану роботу, що веде до зниження ділової активності. Пріоритетним методом соціальної політики в галузі соціального захисту є програми професійної підготовки і перепідготовки, працевлаштування безробітних, а не трансферти, хоча їх роль значима в даній моделі. Розвинена система соціального страхування забезпечує всіх (в тому числі імущих) громадян виплатами через хворобу, при догляді за дітьми, а також компенсує витрати на навчання [9].

Розглянута класифікація базується на макроекономічних способах оцінки характеру соціальної політики і побудована насамперед на європейському досвіді.

У східно-азійській моделі інституціонально закріплені загальне страхування на право отримання медичної допомоги та пенсійне страхування. Наприклад, в Японії є велика різноманітність систем страхування, що пов'язано з тривалою еволюцією національної моделі. Японія має на меті соціального добробуту, перш за все – вирівнювання життєвих стандартів на високому рівні – досягаючи їх більшою мірою через податкову систему і комплексну політику у сфері зайнятості (торговий протекціонізм, регулювання бар'єрів на шляху конкуренції, субсидування цін, громадські роботи), ніж через традиційні державні програми соціального забезпечення [7, с. 132]. Статистичний аналіз, проведений Г. Еспінг-Андерсеном, виявляє проміжне положення Японії між ліберальним і консервативним (корпоративним) типами, причому обидва типи виявляються слабо розвинутими [20]. Серед характерних елементів східно-азійської моделі згадуються низькі витрати на підтримку статусу “держави загального добробуту”; передача функцій по соціальному забезпеченню сім'ї, спільноті і корпораціям.

Зважаючи на те, що особливості фінансування соціальних програм визначаються кількісними і якісними параметрами діяльності держави, спосіб їх фінансування державою є своєрідним критерієм, що дозволяє розрізнити моделі між собою (табл. 2).

Залежно від завдань, які стоять перед суспільством, національна модель пенсійних відносин може конструюватися різним чином і при цьому критерієм ефективності буде виступати ступінь досягнення поставлених цілей, а не відповідність абстрактним принципам.

Залежно від критеріїв можна систематизувати і позначити моделі пенсійних систем, що найбільш часто зустрічаються. Так, наприклад, в залежності від джерел фінансування: державні, приватні, змішані з переважанням (доповненням) державного або приватного пенсійного забезпечення.

Залежно від методів фінансування: розподільні, накопичувальні, змішані пенсійні системи. Розподільні пенсійні системи засновані на страхових або податкових принципах [8]. Між ними є безліч проміжних варіантів – змішані моделі пенсійної системи.

Таблиця 2

Класифікація моделей пенсійних систем

<i>Види моделей</i>	<i>Концепція (доктрина). Тип соціальної політики</i>	<i>Спосіб фінансування державою соціальних програм. Політика перерозподілу доходів</i>	<i>Країни реалізації</i>	<i>Дослідники</i>
Англосаксонська або англо-американська	Ліберальна (неоліберальна) Інституціональний	Дрібні програми соціальної допомоги; критерій ефективності відіграє вирішальну роль	США, Канада, Великобританія, Ірландія, Австралія, Нова Зеландія	Немова Л. А. [4]
Європейська (франко-німецька)	Соціально-ринкового господарства (консервативно-корпоративістська) Програмний	Високорозвинена система державного і приватного соціального страхування. Розвиток соціально-економічної системи як в інтересах економічного зростання, так і в інтересах соціальної політики	Німеччина, Франція, Австрія, Італія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія	Ламперт Х. [2], Юнгблуд Д. [11], Ерхард Л. [10]
Скандинавська	Егалітаризм (соціал-демократична) Структурний	Розвинена система соціального страхування; соціальні цілі мають пріоритет перед економічними	Фінляндія, Швеція, Норвегія	Кастельс М. [1], Еклунд К. [9]
Східно-азіатська	Лібералізм (патерналізм) Інституціональний	Низькі витрати на підтримку статусу “держави загального добробуту”; значна соціальна роль корпорацій; високорозвинені системи приватного страхування (медичного та пенсійного)	Японія, Південна Корея, Гонконг, Сінгапур	Ставропольський Ю. [7], Kim Y. M. [20]

Підходи Світового банку до побудови пенсійних систем в країнах світу (обов'язкове, добровільне і індивідуальне пенсійне страхування) з позицій макроекономіки, мікроекономіки та політичної економії розглядав J. Stiglitz [22], а згодом R. Holzmann і співавтори досліджували ці підходи та розробили критерії їх оцінки [19].

Світовому банку належить універсальна класифікація, в якій запропоновано п'ять рівнів пенсійного забезпечення: 0-й рівень – соціальні пенсії та виплати фінансуються з податкових надходжень; 1-й рівень – розподільний, при якому виплати проводяться за рахунок обов'язкового страхування; 2-й рівень – обов'язковий накопичувальний, коли виплати фінансуються накопиченими працівниками засобами на рахунках автономних (недержавних) пенсійних фондів або страхових організацій; 3-й рівень – накопичувальний добровільний; 4-й рівень – неформальна підтримка сім'ї.

На основі цієї класифікації можна виділити наступні моделі пенсійних систем [12]:

з урахуванням механізму фінансування:

- солідарні (нефондовані, часто використовується аббревіатура PayGo);
- накопичувальні (фондовані);

з урахуванням правил нарахування виплат:

- модель з встановленими виплатами (DB, або defined benefit);
- модель з встановленими внесками (DC, або defined contribution);
- умовно-накопичувальна модель (NDC, Notional Defined Contribution), що включає елементи розподільної системи і схем з встановленими внесками.

Н. Барр і П. Діамонд кидають виклик сформованому під егідою Світового банку консенсусу, коли найбільш перспективною була названа триярусна пенсійна система, та переконливо доводять: величезна різноманітність специфічних характеристик національних моделей пенсійної системи призводить до настільки ж різноманітних наслідків їх функціонування [13]. Крім того, П. Діамонд проаналізував вплив різних підходів до побудови пенсійної системи на ринки праці, заощадження та економічне зростання [17].

Основні проблеми реформування державного пенсійного забезпечення (зокрема, солідарні системи пенсійного страхування) в країнах Європи з точки зору високих витрат і старіння населення вивчав А. Borsch-Supan [16]. Аналіз основних недоліків солідарної пенсійної системи, беручи до уваги проблеми її стабільності в економіці зі старіючим населенням, спотворення стимулів до праці, накопичення пенсійного боргу, а також основні особливості пенсійних реформ в країнах світу, зокрема повний або частковий перехід від системи фіксованих виплат до системи фіксованих внесків здійснив М. Wong [24].

Залежно від рівня економічного розвитку пенсійні системи досліджували D. Bloom і R. McKinnon. Вони розглядали основні аспекти побудови та впровадження систем державного пенсійного страхування в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою, з урахуванням основних цілей таких систем, спрямованих на скорочення бідності, забезпечення належного рівня доходу пенсіонерів, незалежно від гендерних відмінностей, скорочення ризиків недостатнього фінансування. Учені дійшли висновку, що оптимальна пенсійна політика повинна включати в себе сукупність заходів, спрямованих на оптимізацію страхових внесків, страхових виплат і фінансування з урахуванням демографічної, історичної, політичної та фіскальної ситуації в країні [14].

Е. Vogel і співавтори, використовуючи методи економіко-математичного моделювання, досліджували зміни демографічної ситуації в індустріальних країнах, які привели до скорочення чисельності працездатного населення. В результаті були визначені основні напрямки запобігання негативним наслідкам таких змін: зростання інвестицій за кордон, підвищення пенсійного віку та ендегенне нарощування людського капіталу [23].

В. Мау одним з важливих чинників сучасного економічного зростання вважає людський капітал. Вплив цього фактору на економічну активність господарюючих суб'єктів залежить, з точки зору цього дослідника, в тому числі і від результатів функціонування пенсійної системи, від формування умов для якісного стрибка в її розвитку. Учений зазначає, що "обговорення питань фінансової стійкості і справедливості відволікає увагу від інших, стратегічних питань – щодо пенсійної системи майбутнього" [3, с. 129], та приходить до висновку, що "розумна пенсійна стратегія – це диверсифікація, індивідуалізація і приватизація" [3, с. 131].

Підходи до вивчення розвитку пенсійних систем

Підхід	Ключовий аспект (предмет)	Формула підходу (базова теорія, на якій ґрунтується підхід)	Дослідники
Теорія устрою держави добробуту (Welfare Regime Theory)	принцип справедливості	універсальність соціальних прав, залежність від політично мотивованих рішень, розподільний принцип	Г. Еспінг - Андерсен (Esping-Andersen G.) [18], М. Кастельс (Castells M.) [1], Kim Y. M. (2005) [20]
Бісмарк - Беверидж	принцип гарантій	Основи соціального страхування/ принцип соціального забезпечення	Г. Бонолі (Bonoli G.) (2003) [15], Дж. Майлз і П. Пирсон (Myles J., Pierson P.) [21]
З позиції макроекономіки, мікроекономіки та політичної економії (методи економіко-математичного моделювання)	принцип фінансової організації	1. PAYGO (розподільча) / фондовані - основа механізм фінансування 2. DB/DK (з встановленими внесками / встановленими виплатами) - механізм розрахунку внесків в системі NDC - умовно-накопичувальна Економічне зростання	Всесвітній банк [12], J. Stiglitz (1999) [22], R. Holzmann і співавтори (2008) [19], N. Barr, P. Diamond (2011) [13, 17] A. Borsch-Supan [16], M. Wong (2015) [24], D. Bloom і R. McKinnon (2013) [14], E. Vogel (2012) [23], B. A. May (2012) [3]

Висновки з даного дослідження. Для сучасної держави характерне різноманітне поєднання елементів розподільного і накопичувального механізмів фінансування пенсійних виплат. Здебільшого в країнах Європи діють трирівневі системи пенсійного забезпечення, які включають в себе державне пенсійне забезпечення; недержавне (виробниче) пенсійне забезпечення; індивідуальне приватне пенсійне забезпечення.

Методика зіставлення моделей пенсійних систем дає уявлення про те, яким повинен бути механізм, що адекватно і своєчасно реагуватиме на економічні, демографічні, соціальні та інші проблеми, які перешкоджають нормальному функціонуванню пенсійної системи.

До основних складових, які визначають дизайн сучасної пенсійної системи, відносяться: джерела і механізм фінансування; коло учасників пенсійного процесу; види виплат; ступінь залучення недержавних організацій до управління пенсійним забезпеченням.

Розвиток пенсійної системи передбачає формування багаторівневої пенсійної системи, істотним елементом якої повинні стати пенсії, повністю залежні від сплачених страхових внесків. Нові інституціональні рамки будуть стимулювати громадян до збільшення періоду формальної зайнятості, легалізації доходів і тим самим автоматично сприятимуть зростанню добробуту. Перехід до нової пенсійної системи асоціюється із скороченням ролі держави і, відповідно, зростанням особистої відповідальності громадян за своє майбутнє. Розвиток пенсійної системи забезпечує виконання державою найважливішої функції пенсійного забезпечення населення за участю працівників і роботодавців, що впливає на якість життя населення в цілому.

Перспективними напрямками подальшого дослідження видається з'ясування інституціональних засад розвитку пенсійної системи України, визначення їх місця в новій моделі пенсійного страхування.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель / пер. с англ. Москва, 2002. С. 224.

2. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика. Германский путь. Москва: Дело, 1993. С. 224.
3. Мау В. Л. Человеческий капитал: вызовы для России. *Вопросы экономики*. 2012. № 7. С. 114–132.
4. Немова Л. А. Канадская модель социальной политики. *США. Канада. Экономика - политика - культура*. 2007. № 9. С. 21–34.
5. Роик В. Д. Пенсионная система России: от советского к седому обществу. Москва: Проспект, 2017. 256 с.
6. Роик В. Д. Социальная модель государства: опыт стран Европы и выбор современной России. *Государственная власть и местное самоуправление*. 2006. № 10. С. 27–38.
7. Ставропольский Ю. Социальная политика в Японии через призму проблемы старения нации. *Журнал исследований социальной политики*. 2014. Т. 12. № 1. С. 125–144
8. Страхование и управление рисками. Проблемы и перспективы / А. П. Архипов, А. Н. Базанов, С. А. Белозеров и др. Москва: Проспект, 2016. 528 с.
9. Эклунд К. Эффективная экономика – шведская модель: (Экономика для начинающих и не только для них...) / пер. со швед. ; авт. предисл. В. В. Попов, Н. П. Шмелев; науч. ред. А. М. Волков. Москва: Экономика, 1991. 349 с.
10. Эрхард Л. Благосостояние для всех. Москва: Дело, 2001. 352 с.
11. Юнгблуд Д. Социально-экономические модели развитых стран: основные особенности, эффективность, перспективы. *Общество и экономика*. 2007. № 7. С. 99–147.
12. Averting the Old Age Crisis. World Bank, 1994. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/973571468174557899/Averting-the-old-age-crisis-policies-to-protect-the-old-and-promote-growt> (дата звернення: 16.03.2018).
13. Barr N. Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions / N. Barr, P. Diamond. *International Social Security Review*. 2009. Vol. 62. № 2, pp. 5–29.
14. Bloom D., McKinnon R. The Design and Implementation of Public Pension Systems in Developing Countries: Issues and Options. 2013. IZA Policy Paper No. 59. 26 p.
15. Bonoli G. Two worlds of pension reform in Western Europe. *Comparative Politics*. 2003. No 35 (4). pp. 399–416. URL <http://www.econ.jku.at/members/WinterEbmer/files/papers/bonoli.pdf> (дата звернення: 16.03.2018).
16. Borsch-Supan A. Entitlement Reforms in Europe: Policy Mixes in the Current Pension Reform Process, in *Fiscal Policy after the Financial Crisis*, Alberto Alesina and Francesco Giavazzi. 2013. URL: <http://www.nber.org/chapters/c12650.pdf> (дата звернення: 16.03.2018).
17. Diamond P. Economic Theory and Tax and Pension Policies. *Economic Record*, 2011, Vol. 87, issue s1, pp. 2–22.
18. Esping-Andersen G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1990. 35 p.
19. Holzmann R., Hinz R., Dorfman M. Pension Systems and Reform Conceptual Framework. 2008. SP Discussion Paper No. 0824. 31 p. URL: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/0824.pdf> (дата звернення: 16.03.2018).
20. Kim Y. M. The Re-Examination of East Asian Welfare Regime. Methodological Problems in Comparing Welfare States and the Possibility of Classifying East Asian Welfare Regimes. Paper contributed at the Workshop on East Asian Social Policy, the University of Bath, U. K. January, 13th - 15th, 2005. URL: www.welfareasia.org/1stworkshop/.../contribution_YM%20 (дата звернення: 16.03.2018).
21. Myles Jh., Pierson P. The comparative political economy of pension reform, in the *New politics of the welfare state*, ed. by P. Pierson, Oxford University Press, Oxford. 2001. URL: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198297564.001.0001/acprof-9780198297567-chapter-11> (дата звернення: 16.03.2018).
22. Stiglitz J., Orszag P. Rethinking Pension Reform: Ten Myths About Social Security Systems. World Bank Conference “New Ideas About Old Age Security”. September 14-15, 1999. URL: http://www8.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/sites/jstiglitz/files/2001_Rethinking_Pension_Reform_Ten_Myths.pdf (дата звернення: 16.03.2018).
23. Vogel E., Ludwig A., Borsch-Supan A. Aging and Pension Reform: Extending the Retirement Age and Human Capital Formation. NBER Working Paper No. 18856. 58 p. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwpwps/ecbwp1476.pdf?d1c05631d1314b3153e48c57d1ed31c7> (дата звернення: 16.03.2018).
24. Wong M. Problems of PAYG Pension Scheme and Pension Reform. A note on overseas experience and international guidelines. *Economic Analysis and Business Facilitation Unit*, 2015. 38 p. <https://www.hkeconomy.gov.hk/en/pdf/PAYG.pdf>. URL: <https://www.hkeconomy.gov.hk/en/pdf/PAYG.pdf> (дата звернення: 16.03.2018).

Надійшла до редколегії 20.03.2018 р.